

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ СХІДНОЇ І СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

Кафедра тюркської філології

Курсова робота

з тюркської філології на тему:

**СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТУРЕЦЬКИХ ІДИОМ З
КОМПОНЕНТОМ «ЛЮБОВ»**

Студентки групи Птур 13-19

Факультету східної і слов'янської філології

денної форми здобуття освіти

Освітньої програми:

Турецька мова і література та переклад,

друга східна мова, західноєвропейська мова

Спеціальності 035 Філологія

Спеціалізації 035.068 Східні мови та

літератури (переклад включно),

перша – турецька

Доган Крістіни Миколаївни

Науковий керівник:

доц. Пілик Віталія Василівна

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

Київ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІДІОМ У СВИТОВОМУ ТА УКРАЇНСЬКОМУ МОВОЗНАВСТВІ.....	6
1.1 Визначення поняття ідіома як лінгвістичного явища у сучасному мовознавстві.....	6
1.2 Класифікація ідіом у лінгвістиці.....	8
1.3 Аналіз специфіки семантики турецьких ідіом в сучасній лінгвістиці.....	11
1.4 Аналіз особливостей творення ідіом в турецькій лінгвістиці.....	13
Висновки до розділу I	15
РОЗДІЛ II. СЕМАНТИЧНІ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ІДІОМ З КОМПОНЕНТОМ «ЛЮБОВ» В СУЧАСНІЙ ТУРЕЦЬКІЙ МОВІ	
2.1. Семантичні особливості компонента «любов» в українській та турецьких мовах.....	17
2.2. Ідіоми з компонентом «любов» утворені декількома словом.....	18
2.2.1 Ідіоми з компонентом «любов», які утворюють іменну частину мови.....	20
2.2.2. Ідіоми з компонентом «любов», які утворюють дієслова.....	22
2.2.3 Ідіоми з компонентом «любов» у формі речень.....	25
2.3. Функції ідіом з компонентом «кохання» у формі словосполучень та дієслів у реченнях.....	26
Висновок до розділу II.....	27
ВИСНОВКИ.....	29
АНОТАЦІЯ ТУРЕЦЬКОЮ МОВОЮ.....	32
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	33

Вступ

Ідіома – стійкий, неподільний, специфічний вислів, який характеризує індивідуальне світосприймання представників конкретного народу, передає неповторний національний колорит (Ковалів Ю.І., 2007, 407)

Тобто, ідіоми – це сталі вирази властиві тільки конкретній мові та культурі. При дослівному перекладі сенс може бути спотвореним або зовсім втратитися (Termin.in.ua).

Наука, що вивчає ідіоми – це ідіоматика. Розділ мовознавства, який вивчає усталені експресивні одиниці, що формально відповідають рівню слова (однослівні ідіоми), рівню сполучення та речення (образно-експресивні фразеологізми) (Вільна енциклопедія, 2015).

Турецька мова є однією з найбагатших мов світу з погляду на кількість наявних ідіом (Kenzhalin, 2017,108). У сучасній турецькій мові існує значна кількість стійких неподільних висловів, які пояснюють одне поняття, а їх зміст не співпадає із змістом складових елементів. Вони є невід'ємною частиною як усного, так і писемного мовлення. Так само як і прислів'я, ідіоми є найкращими лексичними одиницями для підкреслення значення та висловлення думки за допомогою декількох слів. Ідіоми використовуються в усіх жанрах літератури, надають виразу забарвленості, емоційності та є дуже важливим елементом для письменників та поетів при написанні творів (Kenzhalin, 2017,108).

Перші дослідження турецьких ідіом почалися у ХХ столітті після 1940-вих років. В тюркології першими дослідниками ідіом були С. Аманжолов, І. Кенесбаєв, Ш. Рахматуллаєв, А. Байрамов, А. Долганов (Kenzhalin, 2017,107). Неджмі Акйялчин є одним із сучасних дослідників цього поняття (Gülendam, 2012,22). Також дослідницькі роботи проводили А.С. Денисова, Н.М. Амосова, Т.В. Свиридчук, Г.М. Удовиченко, Ж. Гресіано (Шульженко, 2020). Серед українських

дослідників роботи над ідіомами проводили Г.М. Удовиченко, Т.О. Мизин, А. Смерчок, М.Ф. Алефіренко. Одним із найважливіших турецьких дослідників ідіом є Омер Асим Аксой. Серед сучасних турецьких дослідників слід виділити Рабію Аксой Арикан, Мустафу Агчу, Наіл Тан та Рамазана Гюлендама.

Актуальність дослідження зумовлена тенденцією сучасної лінгвістики до дослідження лексичного складу мови з огляду на наявні в ній ідіоми. Серед науковців все ще не закрите питання відносно ідіом, тому ця тема все ще варта уваги. Ідіоми слугують джерелом для надання інформації про національно-культурні особливості певного народу. З огляду на те, що ідіоми в сучасній турецькій мові мають свою особливу специфіку та відміни від українських ідіом, дане питання викликає все більший інтерес з кожним днем.

Мета роботи полягає у дослідженні та визначенні семантичних особливостей ідіом з компонентом «любов».

Для досягнення поставленої мети потрібно виконати реалізацію таких завдань:

- дослідити ідіоми, як лінгвістичного явища;
- подати класифікацію ідіом та з'ясувати основні засади дослідження ідіом в сучасному мовознавстві;
- зробити аналіз специфіки семантики турецьких ідіом;
- здійснити вибірку турецьких ідіом з компонентом «любов» з тлумачних словників та подати їх відповідники в українській мові;
- проаналізувати семантичні особливості ідіом з компонентом «любов» в сучасній турецькій мові.

Об'єктом дослідження виступають ідіоми з компонентом «любов» в сучасній турецькій мові. **Предмет дослідження** – структурно-семантичні особливості ідіом з компонентом «любов» в сучасній турецькій мові.

Матеріалом дослідження курсової роботи слугують 46 ідіом з компонентом «любов», добраних методом суцільної вибірки з словників: Türk Dilim Kurumu, Ne Demek? Türkçe Sözlüğü, Özgür Sözlük, Türkçe Deyimler Sözlüğü, а також Glosbe Sözlük.

В процесі дослідження використовувалися різні **методи**, а саме: метод суцільної вибірки для добору ідіом із компонентом «любов». За допомогою компонентного аналізу було систематизовано турецькі ідіоми з компонентом «любов». Також був застосований метод контекстуального аналізу для визначення українського еквіваленту ідіом в сучасній турецькій мові. Метод міжмовного порівняння був застосований під час порівняння значень ідіом в турецькій та українських мовах.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що вперше в українські тюркології були досліджені ідіоми з компонентом «любов». В ході роботи було проаналізовано семантичну класифікацію, запропоновані удосконалені та нові, більш точні відповідники для перекладу.

Практична цінність роботи окреслюється тим, що отримані в ході роботи результати можуть використовуватися як джерело для збірників, підручників, навчальних посібників, розмовниках, а також можуть слугувати для укладання словників. Результати отримані в ході виконання курсової роботи можуть бути використані під час перекладу з турецької на українську мови. Отримані підсумки можуть бути використанні під час викладання таких дисциплін, як "Турецька мова", "Практичний курс перекладу з турецької мови", "Лексикологія", "Турецька література" та «Локалізація та переклад».

Структура курсової роботи відповідає змісту дослідницьких завдань. Курсова робота складається зі вступу, двох розділів та висновків до них, одного загального висновку, переліку використаних джерел із найменуваннями та анотації турецькою мовою. Загальний обсяг роботи складається з 32 сторінок.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІДИОМ У СВІТОМВОМУ ТА УКРАЇНСЬКОМУ МОВОЗНАВСТВІ

1.1 Поняття ідіома як лінгвістичного явища у сучасному мовознавстві

Ідіома – це сталий вираз властивий тільки конкретній мові та культурі (2). Даний термін походить від давньогрецького слова “*idiōta*” - особливість, своєрідність. При дослівному перекладі подібного виразу, сенс спотворюється або повністю втрачається (2) Можна дійти висновку, що ідіома – це вислів, який зрозумілий лише для носіїв мови або тим, хто добре нею володіє. Дуже складно перекласти та зберегти зміст ідіоми. Для розуміння даних виразів необхідно розумітися на особливостях мови, літературі та культурі країни.

А. Дагпинар (2017) підкреслює, що ідіоми це групи слів, прийняті суспільством, більшість із яких мають значення, протилежне справжньому значенню, і які описують та концептуалізують особливу ситуацію без узагальнення та без знання свого походження. Найважливіша ознака, що відрізняє концептуалізацію ідіом — відсутність узагальнення (s.32).

Ідіома – це специфічний вислів кожної мови, що називає єдине поняття, значення якого не відповідає словам-складникам, тобто ідіома це фразеологічний зворот (Ковалів, 2007, с. 406).

Концептуалізація ідіом має дві основні особливості. Перш за все, значення ідіоми полягає в тому, що, слова, які утворюють ідіому, вживаються в переносному значенні. Слід зазначити, що лише носії мови можуть визначити, яка саме форма концептуалізації ідіом є прийнятною та звичною для мови. Якщо людина знає та активно використовує ідіоми

іноземною мовою, це не означає, що вона як і носій мови може визначати, яка саме форма концептуалізації є прийнятою та звичною. В концептуалізації ідіом існує «передбачуване» значення, тобто те, яке відмінне від «показаного» значення (Baker, 1992, p.64). Ця ситуація в концептуалізації ідіом посилює підходи, які передбачають, що перекладачі повинні правильно перекладати їх рідною мовою або мовою, якою вони зазвичай користуються (Rabia Aksoy Arıkan, 2021, s.147).

Вільям Колінз (1961) зазначив під час вивчення ідіом, ми завжди будемо стикатися з двома основними проблемами. Першою проблемою є встановлення походження. (p.243) Піарсела Сміта звернув увагу на те, що навіть експерти не можуть точно і чітко пояснити значення багатьох ідіоматичних одиниць (Алефіренко М.Ф., 1987, с. 340). А друга проблема полягає у встановленні зв'язку між походженням та вживанням у сучасній мові.

Наука, яка вивчає ідіоми – ідіоматика. Це розділ мовознавства, що вивчає усталені експресивні одиниці, що формально відповідають рівню слів (слово-слів), словосполучень і речень (образно-експресивна мова) (Вільна енциклопедія, 2015). Ідіоматика являє собою прошарок лексики мови.

Рамазан Гюлендам (2012) зазначає, що ідіомами називають стереотипні фрази з особливими значеннями або виразом, які використовуються для відображення станів і характеристик думок, понять, об'єктів і людей та виходять за межі реального значення (s.22).

Налі Тан (2012) наголошує, що той факт, що визначення прислів'їв та ідіом не чітко визначені, їх межі не чітко окреслені, тема не сприймається серйозно (s.392). Омер Асим Аксой змінив сприйняття ідіом за допомогою публікації у Турецькому лінгвістичному товаристві в 1965 та 1976 роках, які містили перелік різноманітних ідіом, які він віднайшов. Він виділив велику кількість ідіом, проте до свого словника

він їх не додавав. Після цього він віднайшов ще цілий ряд інших ідіом, які вже ввійшли до його словника. (s.392).

У лінгвістиці одним із найбільш дискусійних питань є співвідношення понять «фразеологія» та «ідіоматика». Лінгвісти не дійшли до єдиної думки відносно обсягу поняття «фразеологія» (5).

Поняття «фразеологізм» та «ідіоматика» мають лінії перетину, але не суперечать одне одному. Розрізняють фразеологічні одиниці ідіоматичного і неідіоматичного характеру. Адже не всі фразеологізми є ідіомами. З іншого погляду, ідіоматика виходить за межі фразеології (5). Фразеологія – це лише один із проявів ідіоматичності (Gülendam,2012,s.135). Проте з синтаксичного погляду ідіоматичність аналізується та розглядається як неподільні речення, які в свою чергу являють собою фразеологізми.

Ми вважаємо за доцільне наголосити на тому, що ідіоми у ідіоматичній системі ніколи не були предметом суперечок. Це пов'язано з тим, що вони відміні від прислів'їв, приказок та крилатих слів, крім того багато вчених заперечують їхню належність до фразеологічної системи і вважають, що ці одиниці формують собою пареміологічний фонд.

1.2 Визначення та класифікація ідіом у лінгвістиці

Однією із найважливіших характеристик ідіом полягає у тому, що представники конкретного народу мають своєрідне сприйняття цього класу слів. Крім того ідіоми в кожній окремій мові мають свій неповторний колорит, який при перекладі втрачається (Mustafa Ağça, 2020, s. 406).

Науковці виділяють три типи ідіом:

1.Лексема, яка еквівалентна слову з погляду функції, що виникає на основі оксиморона, антитези, із сполучень логічно несумісних слів, архаїчних форм.

2. Морфологічна, в якій поєднуються різні морфеми.

3. Синтаксична, яка охоплює стійкі структури з невмотивованими синтаксичними зв'язками. Їх можна поділити на словосполучення та лексикалізовані складні слова з усталеними лексичними компонентами (Ковалів Ю.І, 2007, с. 406).

Ідіоми поділяються на дві основні групи: внутрішньомовні та міжмовні. Ідіоми другої групи характеризуються неспроможністю до так званого «буквального» перекладу.

Дослідники зазначають, що у мовознавстві існує чимало різних методів та способів для класифікації ідіом. Одним із найрозповсюджених методів класифікації це класифікації за значенням, за емоційним насиченням, а також за частинами мови. Також виділяють власні ідіоми, так звані автентичні. Вони виникають або вже виникли у процесі історичного розвитку та запозичені. Крім того, ідіоми розрізняють залежно від професії та специфіки діяльності.

Турецький дослідник Мустафа Агча (2020) зазначає, що Коуї є дослідником, який має найбільш чіткі та виразні погляди стосовно класифікації ідіом та розрізнення словосполучення від інших груп. Коуї розглядає ідіом як абстрактну групу слів. Коуї визначає типи груп та їх особливості за такими критеріями: прості ідіоми, метафоричні ідіоми, обмежені ідіоми, вільні ідіоми (s. 164).

Прості ідіоми позначають, що взаємозамінність компонентів неможлива. Дана група ідіом має особливе значення і це значення не може бути доповнене шляхом буквального тлумачення значень компонентів (s. 164).

Компоненти метафоричних ідіом мають малу вірогідність взаємозамінності. Не зважаючи на те, що група має спеціальне значення, її буквальне значення все ще залишається відкритим питанням для тлумачення (s.164).

Взаємозамінність компонентів обмежених ідіом можлива, але обмежена. Існують довільні обмеження для взаємозамінності компонентів. Потрібно зазначити, що один із компонентів має мати значення протилежне буквальному, а інший компонент пряме значення (Mustafa Ağça, 2020, s. 164).

У вільних ідіомах обмежена взаємозамінність компонентів, яка базується на семантиці. Усі компоненти, які належать до даної групи, вживаються в буквальному значенні (s.165).

Ховарт (1996) у своїй класифікації розділив ідіоми на дві категорії: прості ідіоми та метафоричні ідіоми. З погляду на ці дві категорії було зазначено, що елементи метафоричної ідіоми відрізняються один від одного тим, що вони не буквально еквівалентні, а прості ж ідіоми мають пряме значення. Крім того, метафорична ідіома відрізняється від простої ідіоми тим, що вона не втратила своєї семантичної особливості. Обмежена ідіома, один компонент якої має пряме значення, а інший вжитий у переносному значенні, піддається аналізу та не втратила своєї семантичної особливості, а також відрізняється від очевидних ідіом, обидва компоненти якої використовуються в прямому значенні. За класифікацією дослідника можна сказати, що відмінність між очевидними та обмеженими групами чітко окреслена. Критичний аспект цієї класифікації полягає в тому, що, метафорична ідіома не втратила своєї семантичної особливості. Крім того, проблематичною є оцінка цього типу асоціації в категорії ідіом і прийняття її як ідіоми, якщо вона не втратила свою семантичну особливість (Howarth P., 1996).

Дослідник Мустафа Агча (2020) зазначає, що спроби Коуї та Ховарта класифікувати ідіоматичні групи досить точні та складні. В двох цих класифікаціях проста та метафорична ідіоми мають спеціальне значення. Крім того, Мустафа Агча додає, що з погляду свого значення ідіома не цікава. Різниця полягає в тому, що компоненти, з яких

складається метафорична ідіома, також можуть використовуватися і в вільних ідіомах зі своїм буквальним значенням. Проте цієї відмінності не достатньо для того, щоб відокремити дві семантичні групи ідіом (s. 166).

Також дослідник зазначає, що дослідження семантичної класифікації ідіоматичних груп і словосполучень у турецькій мові з теоретичного погляду дуже обмежені. В невеликій кількості досліджень, присвячених ідіомам в історичних текстах, концепція ідіом зазвичай ігнорується, а класифікація цих груп взагалі не позначається (s. 174).

1.3 Аналіз специфіки семантики турецьких ідіом в сучасній лінгвістиці

Ідіоми – це вміло складені слова чи словосполучення. Для створення таких слів були використані різноманітні можливості мови та різні риторичні та семантичні прийоми (Aksoy, 1993, s. 146).

Дослідник зазначає, що ідіоми можна розділити на три групи за місцем та часом їх використання: 1) ті, що використовуються по всій території країни; 2) ті, що належать лише певному регіону (можемо називати їх діалектними ідіомами); 3) ті, які використовувалися в давнину, але залишилися до сьогодні (s. 147).

Науковець Омер Асим Аксой (1993) зазначає, що відокремити основні характеристики ідіом не так вже і складно. Але іноді особливості ідіом призводять до неоднозначності, оскільки немає чіткої межі між прислів'ями та ідіомами, як між «двома сусідніми кольорами веселки». Однак так само «як жовтий, зелений і синій існують як окремі кольори», так і прислів'я, ідіоми та звичайні слова існують як окремі лексичні одиниці (s. 132).

Основні проблеми, які можуть викликати ідіоми, пов'язані з двома ключовими моментами. Перший з них безпосередньо стосується здатності розпізнавати ідіоми в тексті та правильно їх інтерпретувати. А

другий охоплює проблеми, що виникають у процесі передачі різних аспектів значення ідіоми мовою перекладу (Baker, 1992, 65).

Ми можемо виділити основні особливості притаманні турецьким ідіомам в сучасній мові:

- **Розпізнання ідіом в тексті.** Слова в деяких ідіомах не використовуються поза їхнім буквальним значенням. Оскільки в таких виразах є правильне тлумачення слів і текст, який вони містять, не використовується в ідіоматичних значеннях, тому чітко розпізнати їх не можливо (Aksoy, 1993, s. 43). Більшість ідіом в усіх мовах загалом мають значення як слова, так і ідіоми. Деякі вирази можна використовувати в буквальному сенсі, тому якщо ідіома в мові на яку її будуть перекладати, не відповідає ідіомі в турецькій мові з точки зору форми та значення, таку ідіому буде важко адекватно відтворити в мові перекладу (Baker, 1992, p. 66).

- **Відсутність еквівалентів ідіом турецької мови в інших мовах.** Еквіваленти ідіом турецької мови іноді просто відсутні в інших мовах. В той час як в одній мові значення виражається одним словом, в іншій мові те ж саме значення може позначатися іншим способом. Еквівалентні ідіоми або вирази нелегко знайти в мові перекладу (Baker, 1992, p. 68). Тобто, ідіоми, як і деякі слова, можуть бути лише культурно-орієнтованими. Ситуація, яка ускладнює відтворення культурно-орієнтованих ідіом, може бути пов'язана з їхнім не ідіосинкратичні елементи, а змістом, який вони передають і їх зв'язок із культурно-орієнтованими контекстами (Rabia Aksoy Arıkan, 2021, s. 147).

- **Використання турецьких ідіом в різних мовах у подібних формах, в різних контекстах.** У деяких випадках, незважаючи на те, що ідіома турецької мови має еквівалент у конкретній мові, контексти, у яких вона використовується, можуть відрізнятись (Rabia Aksoy Arıkan, 2021, s. 147).

• **Різне використання ідіом у текстових нормах.** Традиція використання ідіоми в письмовій мові, контекст, в якому вона може бути використана, і частота, з якою вона вживається, можуть відрізнятися. Використання ідіом у газетних новинах обмежене, але вони поширені в рекламі, рекламних матеріалах і журнальних статтях (Baker, 1992, s. 71).

Відтворення ідіоми на іншу мову залежить від багатьох факторів. Рабія Аксой (2021) зазначає, що проблема полягає не лише в тому, що ідіоми зі схожим значенням не зустрічаються в мовах (s. 148). Також існують інші чинники, які впливають на такі фактори як важливість ідіосинкратичних словникових одиниць, чи відображені вони в іншому місці тексту, а також відповідність або непослідовність використання ідіоматичної мови в певному розділі мови (s. 147). Таким чином, прийнятність чи неприйнятність будь-якої із загальних стратегій, яких слід дотримуватися при відтворенні ідіом, буде зрозумілою після здійснення відтворення ідіоми. Наприклад, пошук ідіоми зі схожим значенням і формою може бути найоптимальнішим перекладацьким рішенням. Головною задачею перекладача є ретельно інтерпретувати та проаналізувати ідіому турецької мови перед тим, як передавати її на мову перекладу (Suçin, 2013, s. 191).

1.4. Визначення та аналіз особливостей творення ідіом в турецькій лінгвістиці

Омер Аксой (1993) вважає, що перша особливість виду ідіоми полягає у тому, що вони, як і прислів'я, є стереотипними словами. На його думку ідіоми не можуть бути зміненні іншими словами, навіть якщо вони будуть мати одне значення. Також дослідник зазначає, що синтаксис ідіоми ні в якому разі не може бути порушеним (s. 140). Другою особливістю науковець виділяє те, що ідіоми, як і прислів'я,

короткі та лаконічні (s. 141). За словами Аксоє третя особливість полягає у тому, що ідіоми з точки зору форми можна поділити на три групи.

До першої групи ідіом він відносить ідіоми, які складаються з одного слова та доповнені граматичними афіксами. Наприклад, *sözlü* – той, хто пообіцяв одружитися, *neredeyse* – майже, *dünyalık* – гроші (s. 141). Подані у прикладі слова ми розглядаємо, як іменні частини мови, проте Аксоє виділяє їх як ідіоми.

Друга група - це ідіоми утворені декількома словами. Наприклад, *ağır başlı* - серйозний, *püf noktası* – ключовий момент, *gel zaman git zaman* – ідіома, яка використовується для позначення того, що пройшло багато часу (s. 141).

Третя група включає в себе ідіоми у формі речень. Наприклад, *delik büyük yama küçük* - дірка велика, а латка мала (s. 141).

Аксоє зазначає, що існують ідіоми у формі інфінітива (s.141). Тобто, ми можемо зазначити, що такі ідіоми можуть складати цілі речення.

Мовознавець звертає нашу увагу також на особливості концепції. Він наголошує на тому, що ідіома – це спеціальна модель вираження, створена для позначення поняття. Це не наказове слово. Це є найважливішою ознакою, яка відрізняє ідіому від прислів'я (s. 142).

За словами дослідника ідіоми третьої групи часто плутають з прислів'ями (s. 142). Причина цьому полягає у тому, що деякі ідіоми та прислів'я можуть складати цілі речення та мати пряме значення.

Як зазначає Омер Аксоє, метою ідіом є вираження поняття за особливим зразком (s. 142).

Аксоє підкреслює, що більшість ідіом позначають поняття, яке відмінне від їх буквального значення.

Незважаючи на те, що ідіоми коротка, стисла та лаконічна низка слів не пов'язана між собою за логічним принципом, деякі з них можуть

мати свої особливості, оскільки вони можуть позначати характеристику поняття та виступати в ролі прикметника. Наприклад, *yeri yurdu bellisiz* – невідомо де, *tadı tuzu yok* – без смаку (Aksoy, 1993, 143).

Аксой виділяє той факт, що метафора є обов'язковим компонентом ідіом. Через те, що вони означають щось відмінне від свого реального значення, їх можна віднести до ідіом (s. 145). Одна з частини ідіоми, яка складається із декількох слів буде стояти у формі лексеми, а інша її частина може бути метафоричною або неметафоричною (s. 145).

Дослідник зауважує, що ідіоми – це утворення, які містять в собі національний відбиток. За його словами ідіоми – це старі слова, які належать суспільству (s. 146).

Висновки до Розділу I

Ідіома – це сталий неподільний вираз властивий тільки конкретній мові та культурі. Ідіоми не перекладаються буквально. При буквальному перекладі сенс ідіоми втрачається. Наукою яка досліджує ідіоми є ідіоматика. Це розділ мовознавства, що вивчає усталенні вирази, які формально відповідають слову, словосполученням і реченням.

Деякі науковці розглядають ідіоми, як абстрактну групу слів з певними обмеженнями. Один із дослідників, а саме Коуї, розділяє ідіоми на прості, метафоричні, обмежені та вільні. А науковець П. Ховарт же у своїй класифікації ділить ідіоми на дві групи, а саме на прості та метафоричні ідіоми. Проте на думку інших дослідників, а саме Мустафи Агчи їх спроби класифікації є точними та в певній мірі складними.

З точки зору специфіки використання ідіом виділяють три основні групи: ті, що використовуються по всій території; ті, що належать лише певному регіону та ті, що використовувалися в давнину, але активно вживаються і сьогодні.

Ми виділили основні особливості притаманні турецьким ідіомам в сучасному мовознавстві: а саме розпізнання ідіом в тексті, відсутність еквівалентів ідіом мови оригіналу у мові перекладу, використання ідіом мови перекладу та оригіналу, у подібних формах та в різних контекстах, різне використання ідіом у текстових нормах мови оригіналу та мови перекладу. Вважається, що головна задача полягає у є ретельному інтерпретуванні та аналізі ідіом турецької мови.

Ідіоми поділяються на три групи з точки зору свого творення. Перша група – це ідіоми утворені одним словом, друга – утворені декількома словами, третя група – ідіоми у формі речень.

РОЗДІЛ II. СЕМАНТИЧНІ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ІДІОМ З КОМПОНЕНТОМ «ЛЮБОВ» В СУЧАСНІЙ ТУРЕЦЬКІЙ МОВІ

2.1 Семантичні особливості компонента «любов» в українській та турецькій мовах.

В українській мові для позначання «найсильнішого і одного з найпрекраснішого почуття, яке властиве людям та яке пов'язує індивідів між собою та світом», використовують слова *любов* та *кохання*. Незважаючи на синонімічність цих двох слів слово *любов* використовується в ширшій сфері. Воно охоплює почуттєву і духовну сферу (Смерчко, 2000, ст. 212).

В усіх мовах світу наявні слова, за допомогою яких можна відтворити поняття кохання. Дане поняття належить до семантичних універсалій, через це у національній ідіомній системі наявні семантичні паралелі. В системі споріднених мов наявні не лише семантичні, а й лексико-граматичні паралелі (ст. 213). Дослідник Антон Смерчко (2020) зазначає, що ідіомні паралелі можуть викати незалежно одна від одної. Зокрема, вони можуть бути викликані ізоморфізмом (ст. 214).

В турецькій мові поняття *любов* та *кохання* передається такими словами як *sevgi*, *aşk* та *sevda*. Як зазначає Фатьма Кола (2016) класична турецька література формувалась та розвивалась на основі любові. Століттями поети намагалися пояснити поняття кохання використовуючи різні порівняння, метафори та описи. Кожен поет трактував кохання по-своєму (s. 92).

У сучасному турецькому словнику *aşk* трактується як «почуття надзвичайної любові та відданості», *sevgi* – почуття, яке спонукає людину виявляти сильний інтерес і відданість чомусь або комусь, *sevda* –

надзвичайно сильна любов, бажання (Türk Dilim Kurumu). Айше Еда Гюндогду (2019) зазначає, що *aşk* є надмірною любов'ю, *sevda* сильна любов та прихильність. Визначення кожного з цих слів в ототожненні з іншим не дозволяє мати повного розуміння про семантичний зміст слів. У зв'язку з цим виникає необхідність більш детального аналізу слів (459).

2.2. Ідіоми утворені поєднанням декількох слів

Дослідник Омер Аксой (1993) зазначає, що ідіоми можуть бути у формі речень або словосполучень. Ідіоми типу словосполучень були сформовані низкою різних форм, що призвело до неможливості їх класифікації. Проте, науковець Аксой подає класифікацію ідіом типу словосполучень за їх структурою.

1) Ідіоми, які виступають у називній формі із допоміжними афіксами або ж без них. Наприклад, *anasının gözü* – мамине око, *aşk ateşi* – вогонь кохання;

2) Ідіоми, які виступають у ролі прикметника з допоміжними афіксами або без них. Наприклад, *başlı başına* – сам по собі, *gözünü sevdiğim* – той, кого люблю;

3) Ідіоми, які утворенні від іменної частини мови. Наприклад, *günü gününe* – день у день;

4) Ідіоми, які виступають у ролі займенника. Наприклад, *yüzü gülmez* – похмурий, сумний;

5) Ідіоми, утворенні від іменної частини мови з допоміжними суфіксами та без них. Наприклад, *sana yakın* – близький, *arada bir* – раз у раз;

6) Ідіоми, які складаються з двох іменників. Наприклад, *el ele* – рука в руку, *karşı karşıya* – один навпроти одного / навпроти;

7) Ідіоми, які складаються з двох прикметників. Наприклад, *üst üste* – *один на одному*, *birdenbire* – *раптом*, *раптово* (в цьому випадку ми бачимо, що ідіома може бути не лише у формі словосполученні, а і складатися з одного слова);

8) Ідіоми, які складаються з двох дієслів. Наприклад, *oldu olacak* – *сталося, що сталося*, *inan olsun* – якщо перекладати дослівно то ця ідіома означає нехай буде віра, проте цю ідіому використовують у значенні «*Повірте мені*» (Türk Dilim Kurumu).

Дослідник також виділяє ідіоми, які складаються з більше ніж двох слів, і ця група ідіом не підлягає класифікації яку він пропонує. Наприклад, *ne var ki* – *що тут такого*, *o gün bugün* – *той самий день сьогодні* (s. 154).

Омер Аксой зазначає, що ідіоми це сталі вирази, проте деякі ідіоми можуть отримувати відмінки та афікси, або взагалі замінюватися. Проте структура речення, в яких є ідіоми при цьому не змінюється. Наприклад, *bana göre hava hoş* – *мене все влаштовує, я в порядку*. В цій ідіомі займенник з давальним відмінком *bana* може змінюватися на інші займенники або взагалі можна замінити на ім'я, наприклад: *sana göre hava hoş* або *Ayşe'ye göre hava hoş*. Ми бачимо, що при заміні займенника структура не змінюється. *Gözüne kestirmek* – *сподіватися, щось зробити*; знаходити до смаку, насолоджуватися; вважати достойним (Özgür sözlük, 2018). Дана ідіома може змінюватися таким чином: *gözüme kestirdim*, *gözüne kestirdi*, *gözümüze kestirdik* і тд. Тобто, ми бачимо, що ідіома набуває особові афікси. З огляду на те, що ідіома *gözüne kestirmek* стоїть у формі дієслова, ми можемо дійти висновку, що всі ідіоми, які є дієслово можуть набувати особові афікси

Після проведеного нами аналізу класифікації та семантичних особливостей творення ідіом з компонентом «любов» в турецькій мові,

ми виділили та надали відповідники до низки ідіом за їхнім принципом творення.

2.2.1 Ідіоми з компонентом «любов», які утворюють іменну частину мови

Aşk ateşi – відчуття сильного бажання злитися з реальністю і це відчуття все більше і більше (Laf Sözlük, 2011). Український відповідник – вогонь кохання.

Aşk ateşi bir saldırdı mı kendinden başka ne varsa siler süpürür, yakar gider; her şey de yandı mı, işte o vakit neşeyle otur, güzel güzel gülmeye koyul. (Mevlana) – Коли спалахує вогонь кохання, він знищує на своїй дорозі все та всіх, окрім себе. Коли все згорить, прийде та буде сміятися.

Aşk yelinden – (дослівно: через / з рук кохання) або ж *aşk yüzünden* тобто через кохання.

Aşk yuvası – гніздо кохання, місце наповнене любов'ю та щастям.

Aşk olsun – (дослівно: нехай буде любов) за визначенням словника (Türk Dilim Kurumu) цей вираз має три значення враховуючи те, в якому сенсі його використовують: 1) не гарна / погана поведінка, докір, схожий на наш вислів «О боже», «Як тобі не соромно», «Хіба можна так»; 2) вказує на те, що поведінка або дія призвела до позитивних наслідків, її можна високо оцінити та визначити, що було вдіяно щось хороше, українською мовою можна передати як «Молодець», «Бездоганно», «Супер», «Браво»; 3) старе привітання серед дервішей.

Allah aşkına – (дослівно: заради Божої любові), дана ідіома використовується у значенні «*Allah'ını seversen*» (Ne Demek? Türkçe, 2020) українською мовою можна передати «Побійся Бога»,

«Заради Бога». Використовується для позначення дії «обіцяти» та «благати», а також вказує на здивування.

Pir aşkına – слово «*pir*» багатозначне слово, яке походить з мови фарсі. Перше значення цього слова – це старий, великий, старший (про людину); друге – засновник культу або мистецтва; за третім значенням це слово є прикметником і означає досконально, ретельно; четверте значення – метафора, яка використовується для позначення людини в старому віці, яка має досвід у будь-якій професії, вважається гуру в якійсь справі (Türk Dilim Kurumu). Тобто, якщо ми будемо намагатися відтворити ідіому «*pir aşkına*» у буквальному її значенні, то в нас вийде повна нісенітниця – «Заради старшого», «Заради гуру». Ми бачимо, що ідіома немає логічного прямого відтворення. З цього можемо зробити висновок, що дана ідіома використовується у переносному значенні. Ідіома «*pir aşkına*» використовується для позначення того, що дія виконувалась з повною вірою, з любов'ю, не шукаючи взаємності (Türk Dilim Kurumu).

Dinim aşkına – *dinim hakkı için* (дослівно: *заради моєї віри*), використовується у значенні, що віра є свідком всіх скоєних людиною дій. Українською мовою можна передати як «Побійся Бога», «Заради Бога».

Aşk dolu – (дослівно: *повно любові*) позначає почуття надзвичайної любові і відданості, закоханість.

Gözünü sevdiğim – (дослівно: *той, чиє око я люблю*) ідіома яка використовується для надання виразу пестливості, слово ласки, любові, в деякому сенсі туги.

Sevgi seli – сильний прояв любові, демонстрація любові, потік любові (Türk Dilim Kurumu).

Kara sevda – (дослівно: *чорна любов або чорне кохання*), дана ідіома має три значення: 1) нещасне кохання, яке здається безнадійним,

досить сильне та почуття, до якого приводить таке кохання, а саме замкнутість та смуток; 2) стан пригніченості без певної причини, стан депресії, замкнутість від навколишнього середовища, впадання в сильні почуття провини і гріха, злоба, меланхолія; 3) божевілля почуттів (Laf Sözlük, 2022). У словнику Glosbe можна знайти, що ця ідіома перекладається на українську мову як «меланхолія», «депресія», «сердечна біль», «любовна туга» (Glosbe).

Göz sevdası – (дослівно: *любов ока*) самотня любов, покинута любов.

Sevsinler – (дослівно: *нехай люблять*) говорять про людину, яка поводить себе глузливо, ставиться до інших не гарно, нелюбо, має неприємне ставлення до оточуючих її людей.

Ми дослідили низку ідіом від яких утворюється іменна частина мови та встановили, що в деяких випадках ідіома може приймати афікси присвійності, відмінки (ми можемо зазначити що найчастіше ідіоми приймають давальний відмінок), витупати у ролі іменної частини мови або вказувати на причину.

2.2.2 Ідіоми з компонентом «любов», від яких утворюються дієслова

Aşka düşmek – (дослівно: *падати в кохання*). Український відповідник закохуватися. Синонімом є *aşık olmak*.

Aşk ateşiyle yanmak – (дослівно: *палати вогнем любові*) – бути надмірно пристрасним, втрачати міру в любові. Український відповідник – палати від кохання.

Aşkından yanıp tutuşmak – ця ідіома має таке ж саме значення як і *aşk ateşiyle yanmak*, тобто палати від кохання.

Aşk etmek – (дослівно: *робити кохання*) ця ідіома використовується в переносному значенні і означає «швидко дати ляпаса».

Tokat aşk etmek – (дослівно: *давати ляпас любові*) дана ідіома використовується для опису якоїсь події. Ідіома є метафорою (Naber Türk,2023), яка має значення «несподівано вдарити», «швидко вдарити» (Türk Dilim Kurumu).

Tokat aşk eylemek – ідіома є синонімічною до «*tokat aşk etmek*».

Aşka gelmek – (дослівно: *вступати в кохання*) використовується у значенні «захоплюватися», «піддаватися ентузіазму та хвилюванню»,

Aşkından küll olmak – (дослівно: *стати попелом від кохання*) тобто, українською мовою можемо передати «Горіти від кохання», «Палати від кохання».

Aşkta kazanmak – (дослівно: *вигравати у коханні*) використовується для позначення взаємності у коханні.

Aşkından ölmek – (дослівно: *помирати від кохання*) дана ідіома є синонімічною до ідіоми *aşkından küll olmak* – палати або горіти від кохання (Laf Sözlük, 2011).

Aşk ile olmak – (дослівно: *бути з любов'ю*) відчуття сильного бажання злитися з реальністю (Laf Sözlük, 2011).

Aşka dalmak – (дослівно: *зануритися в кохання*) використовується для підкреслення того, що людина дуже сильно закохалася. Ідіома означає «втрати себе в коханні», «загубитися в коханні». Українською мовою можна передати «втратити голову від кохання», «зійти з розуму від кохання» (Türkçe Deyimler Sözlüğü).

Aşık atmak – (дослівно: *кидати закоханого*) дана ідіома є метафорою та означає «з кимось змагатися», «кидати виклик», «намагатися покази себе» (Huzur Sayfası, 2019).

Aşk uyarı – (дослівно: *робити кохання*) перебувати у статевих стосунках.

İlanı aşk etmek – (дослівно: *робити любовну заяву*) означає говорити відкрито про свої почуття до когось, говорити що «я закохався». Українською мовою можна передати «зізнаватися у своїх почуттях» (Eğitim, bilgi ve kültür sitesi).

Kara sevdaya düşmek – (дослівно: *впадати у чорне кохання*) ідіома використовується для позначення шаленого кохання, використовується, коли говорять про глибоке, безнадійне чи навіть в деякій мірі хворобливе кохання. Синонімами до цієї ідіоми є *kara sevdaya tutulmak* та *kara sevdaya uğramak* (Laf sözlük, 2022).

Sevdasına düşmek – (дослівно: *впасти в кохання*) означає «чогось дуже сильно бажати, хотіти», «намагатися щось зробити, владнати; намагатися впоратися з чимось».

Gözünü sevda bürümek – (дослівно: *загортати око в кохання*) не думати ні про кого, окрім коханої людини, бути повністю «прив'язним» до людини.

Sevda çekmek – (дослівно: *тягнути любов*) в деякій мірі ми можемо вважати цю ідіому синонімічною до ідіоми «*gözünü sevda bürümek*». Має значення «бути прив'язаним до когось», «відчувати пристрасть до когось», «бути закоханим».

Sevgi beslemek – (дослівно: *вищувати, вигодовувати кохання*) має значення «відчувати кохання», «любити», «кохати».

Gözünü seveyim – (дослівно: *я полюблю твоє око*) використовується у тих випадках коли хтось хоче в когось попросити. В українській мові можна передати як «Будь ласка», «Прошу», «Заради Бога».

Allah'ını seversen – (дослівно: *якщо ти любиш Бога*) використовується у ситуації коли про щось сильно просять або благають (Mynet gazetesi, 2022). Ця ідіома використовується для підкреслення бажання

Gözü gibi sevmek – (дослівно: любити як око) має значення дуже сильно кохати.

(Birinin) üstüne sevmek – (дослівно: любити когось замість іншого) означає «любити одночасно двох».

Boğazını sevmek – (дослівно: любити горло) має значення «бути пристрасним до випивки та їжі», той хто любить поїсти.

Canı gibi sevmek – (любити як душу/життя) бути пов'язаним дуже сильною любов'ю.

Gözünün bebeği gibi sevmek – (дослівно: любити наче дитяче око) використовується для позначення щирого та ніжного кохання та означає «дуже сильно любити».

Günahı kadar sevmemek – (дослівно: не любити до гріху/ як гріх) ми бачимо, що ідіома вжита у заперечному значенні та означає «не любити», «ненавидіти».

Yerini sevmek – (дослівно: любити місце) вживається у значенні «освоїтися», «влаштуватися на місці», «звикнути до місця». Синонімом є «*yerini beğenmek*» (Huzur Sayfası, 2019).

Ми дослідили низку ідіом, від яких утворюються дієслова та визначили що кожна ж них є метафорою, вживається у переносному значенні та їх майже не можливо надати адекватний переклад та відтворити їх відповідники в українській мові.

2.2.3. Ідіоми з компонентом «любов» у формі речень.

Ben şahımı bu kadar severim – (дослівно: я настільки люблю свого пана) ця ідіома використовується коли потрібно підкреслити, що було вже зроблено достатньо багато чого заради чогось, що виконавець дії вже «приніс достатньо жертв» заради якоїсь справи. Українською мовою ми може передати «З мене досить», «Я можу лише так», «Досить».

Наприклад, *iki yüz lira verebilirim, ben şahımı bu kadar severim* – я дам лише двісті лір, я можу лише так.

Hamama gider kurnaya düğüne gider zurnaya aşık olur – (дослівно: піде в хамам, піде на весілля, а закохається в зурну (народний духовий інструмент з тростини, поширений в країнах Близького та Середнього Сходу (Вільна енциклопедія, 2022) використовується для позначення людини, яка постійна і не вчасно у когось закохується. А також цю ідіому можна використати для опису людини, яка всім і всіма захоплюється, швидко закохується, для людини, яка не може визначитися любить вона чи ні (Huzur sayfası, 2019).

Birak Allah'ın seversen – (дослівно: полиш, якщо любиш Бога свого) використовується для підкреслення нікчемності людини, що вона нічого не вміє і не до чого не придатна (Bilgi arşivi, 2021).

Ми розглянули низку ідіом у формі речень і з огляду на обсяг ідіом, які утворюють іменну частину мову та від яких утворюються дієслова, ми встановили, що кількість ідіом у формі речень в рази менша. Потрібно зазначати, що такої кількості не достатньо для повного дослідження даної групи. Проте, також важливо не плутати їх з прислів'я, які також містять компонент «любов». Наприклад, «*Aşk olmayınca meşk olmaz*», «*Aşk ağlatır, dert söyletir*», «*Sevda (sevgi) geçer yalan olur, sonra sokar yılan olur*».

2.3. Функції ідіом з компонентом «кохання» у формі словосполучень та дієслів, у реченнях.

Bakın, eğer son adımı buysa, bir sonraki adımını nereye atmış olabilir Allah aşkına? (Glozbe) – *Послухайте, якщо це його остання витівка, о Боже, що він може ще витворити.* Ми бачимо, що ідіома «*Allah aşkına*» в даному реченні виступає у ролі вставного речення і не є членом

речення. За правилами пунктуації ідіому в українському реченні виділено комою, проте можемо спостерігати, що в турецькому реченні вона стоїть в кінці речення та не як не виділена пунктуаційно.

*Gülmek sana yakışıyor, gül biraz **gözünü sevdiğim*** (Eğitim, bilgi ve kültür sitesi) – *Тобі личить посмішка, посміхнись **моя кохана***. Ідіома вжита у складному безсполучниковому реченні та виступає у ролі підмета другого головного речення.

Kara sevdada bütün beden harekete geçer, ve duygular aklın sınırlarını aşar (Glosbe) – *У любовній **тузі/ Під час любовної туги** все тіло пробуджується та почуття виходять за межі розумного*. Ми бачимо, що ідіома стоїть на початку речення та виступає у ролі другорядного члена речення, а саме обставини часу.

*İki kişilik bir **aşk yuvası** hazırlanıyorum* (Glosbe) – *Я підготвую **любовне гніздечко** на двох*. Ідіома використана у простому реченні, де наявний підмет та присудок, та виступає у ролі додатку.

*Makedonya'da savaşmıştı ve Türk köylüsüne karşı büyük **sevgi besliyordu*** (Türk Dilim Kurumu) – *Він воював у Македонії та **дуже полюбляв** турецьких селян*. У цьому реченні ідіома виступає у ролі однорідного присудка.

*İki ay **pir aşkına** çalıştık* – *два місяці ми працювали з **повною вірою** у нашу справу*. Ідіома використана у простому реченні та виступає у ролі обставини способу дії.

Ми розглянули низку ідіом в реченнях у різних формах їх використання та встановили, що ідіоми з компонентом «любов» можуть виступати будь-яким членом речення, навіть можуть бути вставним словом, проте зрідка використовують у ролі означенні

Висновок до розділу II.

Ми виділили семантичні особливості компонента «любов» як в українській мові, так і в турецькій. За класифікацією дослідника Омера Аксоя ми виділили вісім груп ідіом з огляду на їх структуру. До першої групи належать ідіоми які виступають у називній формі із допоміжними афіксами або ж без них, до другої ідіоми, які виступають у ролі прикметника з допоміжними афіксами або без них, до третьої - ідіоми, які утворенні від іменної частини мови, до четвертої - ідіоми, які виступають у ролі займенника, п'яту групу складають ідіоми, утворенні від іменної частини мови з допоміжними суфіксами та без них, шоста група складається з ідіом, які складаються з двох іменників, сьома з ідіом, які складаються з двох прикметників, а до восьмої групи належать ідіоми, які складаються з двох дієслів. А також ми зазначили, що деякі ідіоми можуть отримувати відмінки та афікси, або взагалі замінюватися.

Під час дослідження ідіом з компонентом «любов» у сучасній турецькій мові ми визначили, що ідіоми в реченнях можуть виступати будь-яким членом речення. Також ми зазначили, що ідіом від яких утворюється іменна частина мови в деяких випадках може приймати афікси присвійності, відмінки (найчастіше це давальний відмінок), а ідіоми від яких утворюються дієслова є метафорою. Ми підкреслили, що обсяг ідіом з компонентом «любов» дуже малий, а також дуже важливо відрізнити ідіоми від прислів'їв.

ВИСНОВКИ

У теоретичній частині курсової роботи ми розглянули ідіоми як лінгвістичне явище, з'ясували поняття ідіома, розглянули її класифікацію, яка була висунута різними вченими.

Перші дослідження турецьких ідіом почалися у XX столітті після 1940-вих років. Першими дослідниками ідіом були С. Аманжолов, І. Кенесбаєв, Ш. Рахматуллаєв, А. Байрамов. Серед українських дослідників слід виділити Г.М. Удовиченко, Т.О. Мизин, А. Смерчок, М.Ф. Алефіренко. Серед турецьких сучасних потрібно відзначити Неджмі Акйялчин, Рібюю Аксой Арикан, Мустафу Агчу, Рамазана Гюлендама.

В роботі ми зазначили, що одним з найголовніших дослідників ідіом вважається турецький дослідник Омер Асим Аксой, який змінив сприйняття поняття ідіом за допомогою своїх публікацій у Турецькому лінгвістичному товаристві. Він був одним із найперших хто виділив велику кількість ідіом. Він створив два великі словники про ідіоми та прислів'я, які сьогодні вважаються одними з найголовніших словників про ідіоми.

Також в теоретичній частині роботи ми провели аналіз специфіки семантики турецьких ідіом в сучасному мовознавстві. Ми зазначили, що ідіоми за місцем свого використання поділяються на три групи: а) ті, що використовуються по всій території країни; б) ті, що належать лише певному регіону; в) ті, які використовувалися в давнину, проте дійшли до сьогодення.

В ході нашої роботи ми проаналізували особливості творення ідіом у турецькій мові та підкреслили, що з огляду на форму творення ідіом вони поділяються на три групи. До першої групи ідіом відносяться ідіоми, які складаються з одного слова та доповнені граматичними

афіксами. Друга група - це ідіоми утворені декількома словами. Третя група включає в себе ідіоми у формі речень.

У практичній частині нашої роботи ми виділили семантичні особливості компонента «любов» у турецькій та українських мовах та підкреслили відмінність між турецькими відповідниками, а саме *aşk*, *sevgi*, *sevda* для позначення цього поняття.

Після того, як ми проаналізували класифікацію ідіом ми виділи вісім груп ідіом за структурою їх творення. До першої групи належать ідіоми які виступають у називній формі із допоміжними афіксами або ж без них, до другої ідіоми, які виступають у ролі прикметника з допоміжними афіксами або без них, до третьої - ідіоми, які утворенні від іменної частини мови, до четвертої - ідіоми, які виступають у ролі займенника, п'яту групу складають ідіоми, утворенні від іменної частини мови з допоміжними суфіксами та без них, шоста група складається з ідіом, які складаються з двох іменників, сьома з ідіом, які складаються з двох прикметників, а до восьмої групи належать ідіоми, які складаються з двох дієслів.

Ми дослідили ідіоми у формі речення і дійшли висновку, що обсяг даної групи занадто малий. Ми зауважили, що дуже важливо не плутати ідіоми з прислів'я, які також містять компонент «любов».

В ході роботи ми дійшли думки, що ідіоми це сталі вирази, проте деякі з них можуть отримувати відмінки та афікси, або взагалі замінюватися. Крім того, ми зазначили, що ідіоми від яких утворюється іменна частина мови деяких випадках може приймати афікси присвійності. В результаті аналізу низки ідіом ми дійшли до висновку, що ідіоми від яких утворюються дієслова можуть набувати особові афікси. А також ми дійшли висновку, що ідіоми у реченні можуть бути будь яким членом речення.

Предметом нашого дослідження були семантичні особливості ідіом з компонентом «любов» у сучасній турецькій мові. Ми дослідили 46 ідіом з компонентом «любов» у різних формах, проаналізували їх семантичні особливості, до деяких з них віднайшли відповідники, проаналізували та пояснили їх смислове та лексичне значення, а також визначили їх функції у реченнях.

Перспективу подальшого дослідження ідіом з компонентом «любов» полягає у створенні різного типу словників, в особливості філологічні словники, тлумачні словники, перекладацькі словники.

ÖZET

Deyim, genellikle gerçek anlamından uzaklaşmış birden çok sözcükten oluşan bir sözcük grubu. Kalıplaşmış sözler arasında kuşkusuz en sık kullanılan deyimlerdir. Türk dili, var olan deyim sayısı bakımından dünyanın en zengin dillerinden biridir. Ömer Asım Aksoy'un deyimlerin en önemli araştırmacılarından biri olduğunu vurgulamamız gerekir.

Tezin konusu «aşk, sevgi, sevda» bilişeni içeren deyimlerin semantik özellikleridir. Deyimler ve özellikleri, tarafımızdan örnekleme yöntemiyle birkaç sözlükten seçilip araştırmaktaydı. 46 deyim bulup Türkçe ve Ukraynaca dillerinde anlamsal ve sözcüksel anlamları açıklamaktaydık.

Çalışma sırasında Türk dillinde deyimlerin oluşturması bakımından 3 gruba ayırmayı belirtmekteydik. Yapısı bakımından ise 8 gruba sınıflandırıldı. Deyimlerin en yaygın biçimi, isim tamlaması, sıfat tamlaması, mastar grubu ve cümle biçimi olmaktadır. Cümle biçimindeki deyimleri inceledikten sonra bu tür grubun sayısının çok az olduğunu belirtmekteydik. Deyimleri atasözleriyle karıştırmamanın çok önemli olduğunu vurgulamaktaydık.

Deyimler, yalnızca belirli bir dil ve kültüre ait kalıplaşmış sözlerdir. Bire bir çeviri sırasında anlamı bozulabilir veya tamamen kaybolabilir. Deyimler bir halkın özellikleri ve kültürel mirası hakkında bilgi vermektedir. Türk dilindeki deyimleri Ukrayna diline doğru bir şekilde çevirebilmek için, sadece Türkçe ve Ukraynaca dillerini bilmek yeterli değildir. Semantik ve sözcük bilimi özellikleri bilmek gerekir. Ayrıca, hem Ukraynaca hem Türkçe deyimlerinin anlamlarıyla tanışmak gerekir.

«Aşk, sevgi, sevda» bilişeni içeren deyimlerini daha fazla incelenmesi için gelişim perspektif, özellikle filolojik, açıklayıcı, çeviri gibi çeşitli sözlüklerin oluşturulmasındadır.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Ковалів Ю.І. (2007) *Літературознавча Енциклопедія* (Т.1). Київ: Видавничий центр «Академік».

Шульженко А.С. (2017) *Фразеологізми на позначення відчуттів людини в українській, англійській та французьких мовах: структурні та семантичні аспекти* (Дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук). Донецький Національний університет ім. Василя Стуса, Вінниця.

Алефіренко М.Ф. (1987) *Теоретичні питання фразеології*. Харків: Вища школа

Ramazan Gülendäm (2012) *Son Dönemde Atasözleri ve Deyimler Üzerine Yapılmış Çalışmalardan İkisi Üzerine bir Değerlendirme*. İstanbul: TÖMER Dil Dergisi

Kuanyashbek Kenzhalin (2017) *Türk Dünyasında Deyim Bilimi Çalışmaları*. Ankara: Türk Dünyası, Dil ve Edebiyat Dergisi

Baker, Mona (1992) *In Other Words*. London: Routledge.

Aksoy, Ömer Asım (1993). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü-2 (Deyimler Sözlüğü)*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

Suçin, M. Hakkı (2013). *Öteki Dilde Varolmak*. İstanbul: Say Yayınları.

АНТОН Смерчко (2000) *Концепт любові в українській фразеології*
Філологія

Fatma Kola (2016, Nisan 28) *Aşka Dair Bazı Tasavvurlar*. Journal of Turkish Language and Literature Yayınları Cilt 2, sayı 2,1

Ayşe Eda Gündoğdu (2019, Aralık 30) *Eşdizimlilik Görünümleri Dilde Bilişsel Yapılanmaya İlişkin Ne Söyler? Türkçede “Aşk, Sevgi, Sevda” Sözcüklerinin Derlem Temelli İncelenmesi*. Söylem Filoloji Dergesi Yayınları Cilt 4, sayı 2

Howarth P. A. (1996), *Phraseology in English Academic Writing: Some Implications for Language Learning and Dictionary Making*. Tübingen: Max Niemeyer.

Mustafa Ağça (2020) *Diyimsel sözlük birlikteliklerinin sınıflandırılması ve bir eşdizimlilik kategorisi: deyimsel eşdizimlilik*. Gazi Türkiyat

Rabia Aksoy Arıkan (2021, Nisan 12) *Çeviride Kavramsallaştırma: Atasözleri ve Deyim Örnekleri*. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, cilt 14

Dağpınar (2017) *İngilizce Karşılıklarıyla Atasözleri ve Deyimler*. İstanbul: Remzi Kitabevi

Nail Tan (2012) *Türkiye’de Yayımlanan Belli Başlı Atasözü ve Deyim Sözlüklerindeki Ana Yanlış ve Eksiklerle İlgili Bazı Tespitler*. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı.

Collins V.H. (1961) *A Book of English Idioms with Explanations*. London: Green and Co

Moon R. (1998) *Fixed expressions and idioms in English: a corpus-based approach: Oxford studies in lexicography, and lexicology*. Oxford: Clarendon Press

Termin.in.ua (2019, Січень 30). Відновлено з <https://termin.in.ua/?s=ідіома>

Вільна енциклопедія (2015, Грудень 26). Відновлено з <https://uk.wikipedia.org/wiki/Ідіоматика>

Türk Dilim Kurumu sözlük. Відновлено з <https://sozluk.gov.tr>

Ne Demek? Türkçe Sözlük (2020). Відновлено з <https://turkcenedemek.com>

Huzur Sayfası (2019). Відновлено з <https://www.huzursayfasi.com/faydali-bilgiler-sayfasi/35653-sevgi-ile-ilgili-atasozleri-ve-deyimler-s1.html>

Glosbe Sözlük. Відновлено з <https://ru.glosbe.com>

Eğitim, bilgi ve kültür sitesi (2003-2023) Відновлено з <https://www.dersimiz.com/arama.php?ara=aşk+deyimler#gsc.tab=0&gsc.q=aşk%20deyimler&gsc.page=1>

Laf Sözlük (2011). Відновлено з <https://www.lafsozluk.com/2010/10/ask.html>

Laf Sözlük (2022). Відновлено з <https://www.lafsozluk.com/2011/03/kara-sevda.html>

Bilgi arşivi (2007-2023). Відновлено з <https://www.forumduasi.com>

Özgür sözlük (2012). Відновлено з <https://tr.wiktionary.org/wiki/Vikisözlük:Anasayfa>

Türkçe Deyimler Sözlüğü. Відновлено з <https://deyimleri.com/deyim/aska-dalmak>

MYNET Haber Gazetesi. Відновлено з <https://www.mynet.com>